Lapsivaikutusten arviointi

Ira Custódio, Suomen UNICEF

Etelä-Karjala, 1. marraskuuta 2018

@CustodioIra, @unicef_fi

#lapsivaikutukset, #lapsenoikeudet

unicef | for every child

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma

HALLITUKSEN KÄRKIHANKE

unicef

Lapsiystävällinen kunta

LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI (LAVA)

Tämän jälkeen tiedät…

- **Mitä** lapsivaikutusten arviointi (LAVA) on.
- **Miksi** lapsivaikutusten arviointia tehdään (ja kannattaa tehdä).
- Millaisiin kysymyksiin lapsivaikutusten arviointi voi vastata.
- **Kuka tai ketkä** lapsivaikutusten arviointia tekevät.
- **Miten** lapsivaikutusten arviointia tehdään.
- Mikä on luottamushenkilön rooli lapsivaikutusten arvioinnissa.
- Miten voit selvittää oman kuntasi tilanteen ja toimintatavat.

Mikä muuttuu?

Mitä ja miksi?

Lapsivaikutusten arviointi

Lapsivaikutusten arviointi on päätösten ja toimenpiteiden yhteydessä tehtävää lapsiin kohdistuvien vaikutusten ennakointia ja seurantaa: miten lapsen oikeudet toteutuvat sekä millaisia hyötyjä ja haittoja lapsiin kohdistuvilla päätöksillä aiheutetaan?

Lapsi on ikänsä, kehitysvaiheensa ja vajaavaltaisuutensa vuoksi riippuvainen aikuisista. Siksi lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa harkitsemaan päätöksenteossa lapsen edun.

”Jotta tiedetään, mistä päätetään.”

YK:n yleissopimus
LAPSEN OIKEUKSISTA

Valtion velvollisuus turvata jokaisen lapsen oikeus hyvään elämään ja kasvuun, lasten näkemykset iän ja kehitystason mukaan huomioiden.

Alle 18-vuotias on lapsi.

UNICEFin blogissa: Mitä jokaisen päättäjän tulee ymmärtää lapsen oikeuksista.

Perustana lapsen oikeudet

Lapsen etu = miksi lapsivaikutusten arviointia tehdään

- Tavoitteena löytää lasten kannalta kussakin tilanteessa paras mahdollinen ratkaisu.
- Tämä edellyttää sekä myönteisten että kielteisten vaikutusten tunnistamista.

Osallisuus = lapsen edun harkintaan kuuluu lasten näkemysten selvittäminen

- Ikä- ja kehitystason huomiointi (mitä kysytään, kuulemisen tavat).
- Lapsen etu ei ole sama asia kuin lapsen mielipide → lasten näkemysten selvittäminen ei riitä lapsivaikutusten arvioinnin tietopohjaksi.

Yhdenvertaisuus

- Eri lapsiryhmien tunnistaminen tiedon keruussa.
- Jokaisen lapsen oikeus tulla kuulluksi.

Kasvu ja kehitys

- Lapsen eri oikeudet näkökulmina arvioinnissa.
- Monitoimijaisuuden tarve.

Millaisiin kysymyksiin LAVA voi vastata?

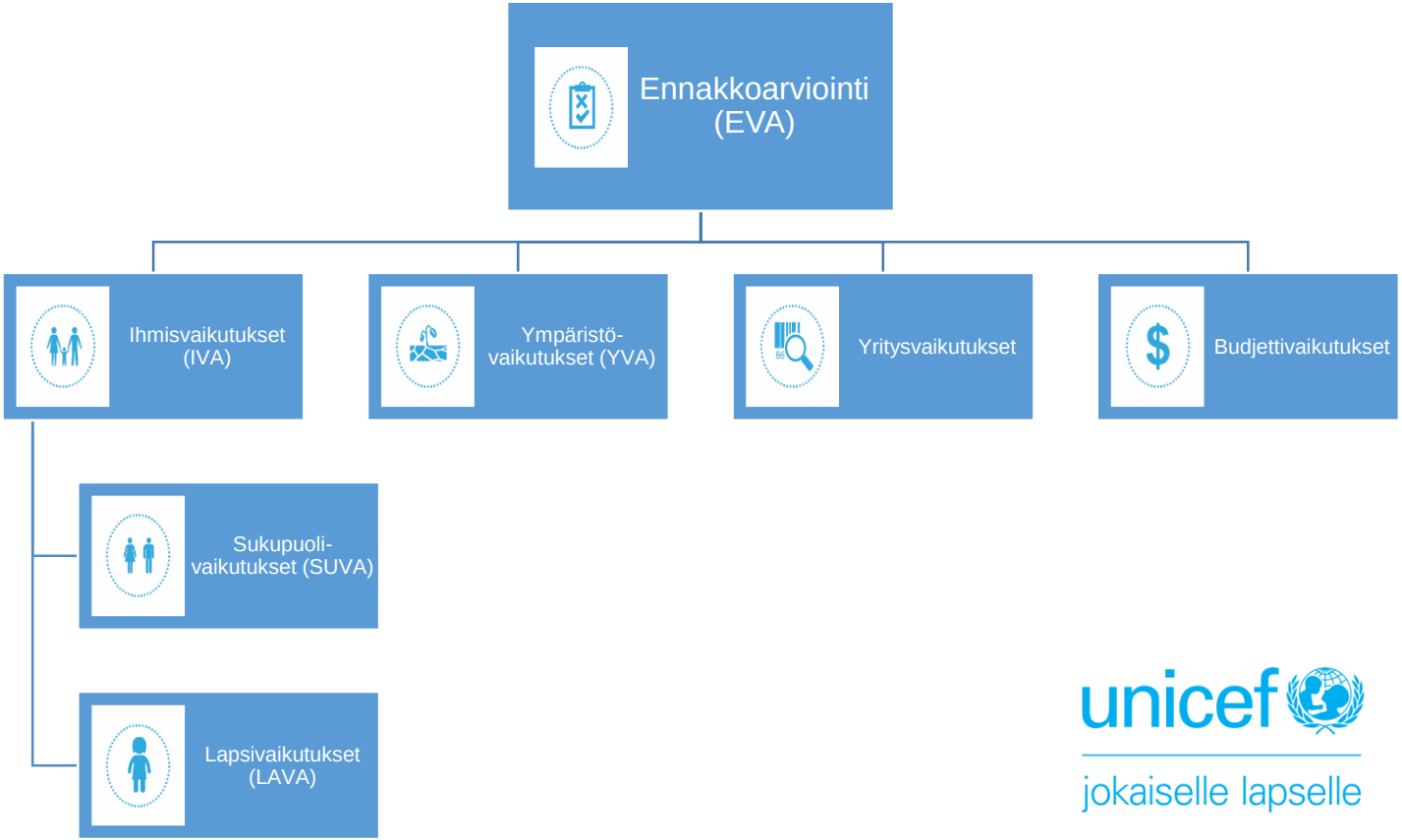
- Mitä tavoitellaan?
- Mitä ratkaisuvaihtoehtoja on?
- Mitä seurauksia eri vaihtoehdoilla on?
- Mikä vaihtoehto on lasten kannalta paras ja miksi?
- Millaiseen tietoon ehdotus perustuu? Entä mitä ei tiedetä?
- Onko ehdotuksella haitallisia seurauksia jollekin lapsiryhmälle?
- Mitkä ovat ennakoidut vaikutukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä?
- Mitä ristiriitaisia tai kilpailevia näkökulmia asiaan liittyy?

Lapsivaikutusten ennakkoarviointi – miksi?

- Varmistaa lapsen edun harkinnan päätöksenteossa – jotta lasten oikeuksia ei loukattaisi eikä lasten hyvä elämä ja kasvu vaarantuisi.

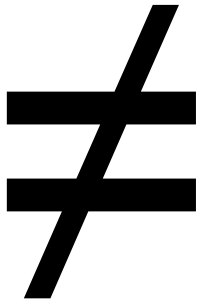
- Auttaa varmistamaan, että eri päätökset ovat strategia- ja ohjelmatavoitteiden kannalta johdonmukaisia.
- Kiinnittää huomion yksittäisiä tavoitteita laajempaan kokonaisuuteen.
- Tekee näkyväksi ehdotuksen hyödyt, haitat ja mahdolliset ristiriidatkin.
- Mahdollistaa eri tavoitteiden ja näkemysten tunnistamisen ja yhteen sovittelun. Vaikutusten arviointi kannattaa tehdä kaikista sellaisista päätöksistä, joiden ennakoidaan aiheuttavan polemiikkia.
- Auttaa varmistamaan, että niukat resurssit käytetään oikeudenmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti.

LAVA on osa EVAa

unicef
jokaiselle lapselle

Mitä lapsivaikutusten arviointi ei ole

- Sama asia kuin lasten kuuleminen.
- Kaikissa tilanteissa samanlainen tai samankokoinen.
- Irrallinen muiden vaikutusten arvioinnista (esim. vaikutukset talouteen).

- Lapsivaikutusten arviointi ei poista päätöksenteosta arvovalintoja.

Kuka ja miten?

Lapsivaikutusten arviointi

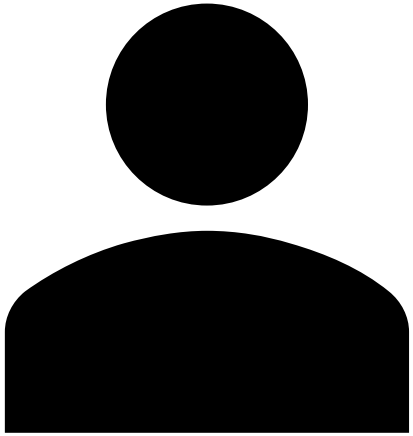

1. Tarpeen tunnistaminen: tämä asia on lasten hyvinvoinnin kannalta tärkeä.
2. Taustan ja tavoitteiden kuvailu: mihin pyritään ja miksi.
3. Tiedon keruu: mitä näkökulmia asiaan liittyy (sisältää niiden kuulemisen, joita asia koskee).
4. Analysointi ja eri ratkaisuvaihtoehtojen vertailu: mitkä ovat niiden hyvät ja huonot puolet lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin näkökulmasta.
5. Yhteenveto (+ mahdollisesti suositus siitä, miten edetään).
6. Arvioinnin julkistaminen (= keskustelun mahdollistaminen).
7. Päätöksenteko. Toteutuneiden vaikutusten seuranta.

Mikä vaikuttaa lapsiin?

- Palveluverkkolinjaukset
- Lastensuojelun toteutus
- Vammaisten lasten palvelut
- Muutokset aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisessä
- Kevyen liikenteen väylät ja julkinen liikenne
- Katu- ja puistosuunnitelmat
- Yleiskaava
- Varhaiskasvatusoikeuden laajuus
- Päivystysratkaisut
- …

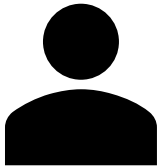
Esittelijä / valmistelija

Luottamushenkilöt

Lapset ja lapsiryhmät

Sisältö- tai prosessiasiantuntija

Työryhmä

Vanhemmat

Kuka tai ketkä LAVAa tekevät

- THL: Arviointi perustuu valmistelijan ja mahdollisen sisältöasiantuntijan tietoon ja kokemukseen täydennettynä osallisten ja päättäjien asiantuntemuksella ja arvoilla.
- Suppea vai laaja arviointi?

Kiitellystä lasten päivystyksestä tulee pysyvä Keski-Pohjanmaalla

Kokkolan keskussairala on saanut viime lokakuussa aloitetusta kokeilusta myönteistä palautetta.

Kokkola 8.5.2018 klo 10:01

Soiten lastenpäivystys

- Tausta: uusi päivystysasetus, pilotti, Lape
- Päätös LAVAsta Soiten hallituksesta (kun pilottia päätettiin määräaikaisesti jatkaa).
- Helmi-huhtikuu
- 2 valmistelijaa + ohjausryhmä
- Vertailu: yhteispäivystys / lastenpäivystys
- Lapset, perheet, palvelun tuottaminen ja toteuttaminen (laatutekijät?)
- Kuulemiset + lausunnot
- 1½-sivuinen tiivistelmä, ”Lapsen oikeuksien näkymät”, kustannukset, seuranta.

Subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden palauttaminen

1. Varhaiskasvatuksen lainsäädäntö ja nykytila
2. Subjektiivinen varhaiskasvatusoikeus ja muu varhaiskasvatusta koskeva valtakunnallinen keskustelu
3. Varhaiskasvatuspalveluiden järjestäminen Jyväskylän kaupungissa
4. Kokemuksia subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden rajaamisesta
5. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on merkitystä tutkimusten mukaan
6. Päätelmiä eri toimintamallien lapsivaikutuksista
7. Seuranta ja arviointi

+ kuvat, taulukot, liitteet, lähteet

Karstun koulu

- Kuljetukset
- Oppimisympäristö
- Valinnaisaineet
- Henkilöstö x opetus, oppiminen, koulun toiminta
- Sosiaaliset suhteet
- Oppilashuollon saatavuus
- Muu henkilöstö x lapset
- Harrastus- ja liikuntamahdollisuudet
- Nuorisopalvelut
- Kirjastopalvelut
- Päivärytmi

Lapsivaikutusten arviointi - muutama lisähuomio

- Yhteys eri tasojen välillä
  - Valtio, tuleva maakunta, kunta
- Paikallinen linjaus ja ohjeistus
  - Milloin automaatti, milloin harkinnan mukaan
  - Laaja / suppea (määritelmät, toimijat)
  - Haavoittuvassa asemassa olevat lapset
- Käytäntöjen kehittäminen kokeilujen kautta.
  - Päivittäkää linjaus/ohjeistus, kun LAVAa on muutaman kerran kokeiltu.

Mikä on sinun kuntasi tilanne lapsivaikutusten arvioinnissa?

- ✓ Onko kunnalla päätös vaikutusten ennakkoarvioinnista (EVA)? Onko siinä huomioitu lapsivaikutukset?
- ✓ Ovatko luottamushenkilöt saaneet tietoa lapsivaikutusten arvioinnista?
- ✓ Ovatko valmistelijat saaneet koulutusta lapsivaikutusten arvioinnista?
- ✓ Onko kunnassa tehty lapsivaikutusten arviointia lapsia koskevissa päätöksissä?

Mikä muuttuu?

Lisätietoa

- ✓ UNICEF: Lapsivaikutusten arviointi pähkinänkuoressa (A4).
- ✓ UNICEF: Ohjeita ja näkökulmia päätöksenteon lapsivaikutusten ennakkoarviointiin.
- ✓ MLL: Johdatus lapsivaikutusten arviointiin.
- ✓ MLL: Lapsivaikutusten ennakkoarviointi prosessina.
- ✓ MLL: Lapsivaikutusten arviointi kunnassa ja maakunnassa.
- ✓ THL: LAVA – Lapsivaikutusten arviointi.
- ✓ Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa.
- ✓ Sirpa Taskinen: Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen.
- ✓ Ira Custódio: Lapsivaikutusten arviointi – hyvistä aikeista toiminnaksi.

Tehtyjä arviointeja

- ✓ Neljä esimerkkiä Jyväskylästä.
  - ✓ Pienituloisten perheiden iltapäivätoiminnan toimintamaksujen alentaminen.
  - ✓ Saarenmaan koulun lakkauttaminen.
  - ✓ Varhaiskasvatuksen subjektiivisen oikeuden palauttaminen.
  - ✓ Liikuntapalvelujen kehittäminen osana Hippos2020-hanketta.
- ✓ Soiten Lasten ja nuorten päivystys (Keski-Pohjanmaa / Soite).
- ✓ Selvitys Karstun koulun toiminnan järjestämisestä tulevaisuudessa (Lohja).

UNICEF saa kaikki varansa lahjoituksina yksityisiltä henkilöiltä, säätiöiltä, yrityksiltä ja valtioilta. Suomen UNICEF on maan johtava yksityisvarainhankkija, jolla on suurin säännöllisten tukijoiden määrä. Yli 80 000 kuukausilahjoittajaamme, muut tukijat ja kumppanit ovat elintärkeitä työllemme maailman lasten hyväksi.

Kaikki kuvat © UNICEF/Hanna-Kaisa Hämäläinen